

חוברת 31 של 'פעמים' כוללת מאמרים בנושאים שונים זה מזה, אך כמה מהם מצטרפים לשני מוקדי דיון. המוקד האחד הוא עולמם של חכמים ושל לימוד תורה ככמה מרכזים יהודיים באזור הים התיכון במאות ה-15 וה-16; המוקד השני הוא השימוש במסורות בעל־פה בתחום המחקר — בבלשנות ובמוסיקולוגיה.

□ ד"ר אברהם גרוס דן בקווים כלליים בתולדות הישיבות בקאסטיליה במאה ה-15. דפוסי הלימוד שגובשו כאן היתה להם השפעה מרובה על יהדות ספרד לתפוצותיה לאחר הגירוש. זהו דיון ראשוני בנושא, הראוי מפאת חשיבותו למחקר מקיף. המחבר הוא מרצה להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת בן-גוריון בבאר-שבע.

□ ד"ר שלום בריאשר מסכם את קווי-היסוד לתולדות היהודים במגרב, ובמיוחד באלג'יר, מאמצע המאה ה-14 ובמאה ה-15. בסיכום זה, המיוסד על ספרות המחקר הקיימת בנדון, בולטת התמורה שחוללו המהגרים שהגיעו למגרב מספרד לאחר גזרות קנ"א (1391) עד הגירושים בשנות רנ"ב, רנ"ו (1492, 1496). המחבר הוא מרצה להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים ובאוניברסיטת חיפה.

□ בקהילות צפת בתקופת זוהרה במאה ה-16 צמחו חברות של מיסטיקאים שקיבלו על עצמם תקנות של אורח-חיים סגפני וריטואלים של לימוד, כדי לקרב את הקץ. רונית מרוז דנה בפעילותה של חברות ר' משה בן מכיר ותקנותיה, שלא היו ידועות עד כה לאשורן. המחברת היא מדריכה בחוג למחשבת ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים.

□ היהודים הספרדים היוו מיעוט קטן בקרב יהדות רומאניה והתארגנו בקהילות נבדלות. ד"ר יעקב גלר עוסק בפעילותם הכלכלית מן המאה ה-18 עד מלחמת-העולם השנייה, במיוחד בענפי הבנקאות והכספים וכן במסחר, בתעשייה, במקצועות החופשיים ובאמנויות שונות. מן התיאור עולה דמות של ציבור מובחן במאפייניו החברתיים, שהצטיין ברמתו הכלכלית ובמידת מעורבותו בחיי העם הרומאני. המחבר מרצה על תולדות היהודים באימפריה העות'מאנית, באוניברסיטת בר-אילן.

□ גרשון בן-אורן ופרופסור וולף מוסקוביץ דנים במאמרם במאפייני הלשון שבפי יהודי גרוזיה, המייחדים אותה מן הלשון הגרוזית. הלשון שבפי יהודי גרוזיה לא זכתה עד כה למחקר שיטתי, והמסקנה העולה מן המאמר היא חדשנית, שלא כהנחה שרווחה עד כה, כי אין לקהילה היהודית זו לשון או להג מיוחד אך להם.

ג' בן-אורן עוסק במחקר יהדות גרוזיה במכון בן-צבי, ירושלים. פרופ' ור' מוסקוביץ הוא פרופסור לבלשנות באוניברסיטה העברית בירושלים.

במכון בן-צבי בירושלים התקיים בכ"ב אייר תשמ"ד דיון חוקרים על מקומן של מסורות שבעל-פה כחקר ההיסטוריה והתרבות של יהדות-המזרח. ההסתייעות במסורות או בתיעוד שבעל-פה כרוכה בבעיות מתודולוגיות מרובות, ויש חוקרים המסתייגים מכך. מכל מקום, בשל מצב המחקר של יהדות-המזרח, יש עניין מיוחד בסוגיה זו, ובחוברת זו אנו מביאים שני מאמרים בתחום זה.

□ פרופסור פרנק אלואארז-פריירה דן בקשרים שבין בלשנות למסורות שבעל-פה ובמחקרים שנעשו בשיטות אלו כחקר לשונות שבפי יהודי-המזרח. המחבר מציין את היתרונות שבשיתוף-פעולה בין בלשנים לחוקרים בתחומים אחרים בחקירת נושא מן המסורות שבעל-פה.

המחבר הוא פרופסור לבלשנות וחוקר ב-C.N.R.S. בפאריס.

□ פרופסור אורי שרביט דן בכמה מאפיינים מוסיקאליים בקהילות ישראל, הניתנים לבחינה באמצעות לימוד מסורותיהן שבעל-פה. הוא גם מצביע על המשמעות התרבותית של מאפיינים אלה וכן על צדדים סוציו-מוסיקאליים שווים ושונים בין קהילות ישראל במזרח ובמערב המובלטים מתוך מחקר מסורותיהן שבעל-פה.

המחבר הוא פרופסור למוסיקולוגיה באוניברסיטת בר-אילן.

העורך